

ב. גם כהן ההורג את הנכרי באיסור, בכלל 'הורג את הנפש' (כן צדד בפמ"ג קכח סקנ"א. וכן פסק במשפטי עזיאל (תנינא או"ח ו), ודלא כדעת הפרישה (קכח במהדורות ישנות). ולענין כהן שהרג במלחמה – ע' בקובץ תחומין ו עמ' 39 ואילך).

דפים לב – לג

נח. מתי רשאי אדם להפסיק כשהוא עומד בתפלה?

כאשר מלך ממלכי עכו"ם שואל בשלומו – פוסק אדם באמצע תפילתו להשיבו מפני הסכנה, אבל לא מלך ישראל. וכן המתפלל וראה אנס בא כנגדו, קרון בא כנגדו – אם אפשר לו לקצר יקצר, ואם לאו – יפסיק.

עקרב על עקבו – יפסיק לפי שמוכן הוא לעקוץ, אבל לא נחש.

דוקא בסתם אין הנחש מכיש, אבל היה מרתייע בכעס כנגדו – פוסק (תוס' עפ"י ירושלמי). והוא הדין במקום שיש חשש להכשתם (עפ"י פוסקים).

אמר ר' יצחק: ראה שוורים (אפילו אינם באים כנגדו. תר"י) – פוסק, שהרי יש להרחיק חמשים אמה משור תם וכמלא עיניו משור מועד.

אפשר שזהו דוקא בשוורים שלהם שהיו מזיקים, אבל שורים שלנו שהם מסורסים – אין צריך לפסוק (תר"י). וכן בכל מקום שהשוורים מוחזקים שאינם מזיקים. ובכל אופן, אם ידוע שהשור הויק פעם אחת – פוסק (פוסקים).

א. בכל האמור, אם יכול להתרחק מן הסכנה ללא שיוצרך לדבר – יעשה כן ואל יפסיק בדיבור (ראשונים). ועדיף לקצר מאשר לעקור רגליו למקום אחר ולהמשיך שם בתפלה. והפרי-מגדים מסתפק בזה (עפ"י משנ"ב).

ב. כאשר מפסיק ושוב חוזר לתפילתו, לא מצינו שחוזר לראש התפילה אבל לתחילת הברכה יחזור, ואם הפסיק בשלש ברכות ראשונות – חוזר לראש. בשלש אחרונות – חוזר לברכת עבודה (תוס').

ג. העומד באמצע תפלתו, והצבור אוהזים בקריאת התורה – אין להפסיק תפלתו כדי להקשיב לקריאה (דברי חכמים 90).

דף לג

נט. א. היכן מבדילים בתפלה במוצאי שבת – כשחל ביום חול או ביום טוב?

ב. האם חכמים תקנו להבדיל גם בתפלה וגם על הכוס?

ג. מה דין הטועה ולא הבדיל בתפלה ועל הכוס?

א. היכן מבדיל בתפילה – בתוך ברכת 'חונן הדעת'. [אמר רב יוסף: מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה. וחכמים אמרו: מתוך שהיא חול לפיכך קבעוה בברכת חול. ולא תקנוה ברכה בפני עצמה, שלא תקנו אלא שמונה עשרה ולא תשע עשרה ברכות]. רבי עקיבא אומר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. רבי אליעזר אומר: בהודאה (לפני סיום הברכה). וטעמו, מפני שמודה לשם שזיכה אותו להכיר ולהבין בין קדש לחול. תר"י).

משמע בגמרא שהלכה כחכמים [וכן פסקו כל הפוסקים. ויש אמוראים שנקטו כרבי אליעזר. ר' אלעזר בנדה ח. וכן יש בירושלמי כאן. ועוד נחלקו אמוראים בירושלמי בדעת חכמים, האם מבדיל קודם מטבע הברכה או לאחריה].

ואולם כאשר חל מוצאי שבת ביום טוב, יש אומרים (בשם רב, וגם בשם ר' יוחנן) שהלכה כר' אליעזר, להזכיר בהודאה. ויש אומרים: לא 'הלכה' נאמר אלא 'מטין' (- אין דורשים לרבים כן אלא ליחיד. רש"י). ויש אומרים: 'נראין' (- אין מורים כן, ואם עשה - אין מחזירים אותו). וכן פסק ר' זירא, כרבי חייא בר אבא שמדייק בשמועה ששומע מרבו. ויש אומרים שאף חכמים לא נחלקו ביו"ט שחל להיות אחר השבת. ורב יוסף מסר בשם רב ושמואל שתקנו בבבל לומר 'ותודיענו' קודם 'ותתן לנו'. והיינו בתוך ברכה רביעית, כחכמים. וכן הלכה.

ב. בתחילה (כשעלו מן הגולה), קבעו אנשי כנסת הגדולה לומר הבדלה בתפלה. העשירו - קבעוהו על הכוס (ונשתכחה תקנת עזרא. רש"י). חזרו והענו - חזרו וקבעוהו בתפלה, והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וכן אמרו רבה ורב יוסף: המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וגם אם כבר הבדיל על הכוס - אמר רב נחמן בר יצחק: צריך שיבדיל בתפלה, שהרי היא עיקר התקנה.

ואילו ר' אחא אריכא שנה (כפי שתקנו גרסת דבריו): המבדיל בתפלה משובח ממי שיבדיל על הכוס. ואם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו (- על הכוס ולא בתפלה) - ינחו ברכות על ראשו. ולדעתו אין להבדיל אלא באחד מהם. ואולם רבא הסיק להלכה כדעה ראשונה.

א. בירושלמי (ה"ב) נחלקו אמוראים בעיקר התקנה; יש אומרים שעיקר התקנה על הכוס, וי"א שעיקרה בתפילה ולא תקנו על הכוס אלא בשביל לזכות את התינוקות שישמעו אף הן. וי"א עיקר התקנה היתה בשתייה, בכוס ובתפילה.

ב. אעפ"י שצריך להבדיל בתפילה ובכוס, וגם צריך לחזור אחר הכוס כדרך שמחזירים על שאר מצוות שהן חובת הגוף, כבר הותרה עשיית מלאכה בהבדלה בתפלה בלבד. ואפילו לא הבדיל בתפלה אלא הבדיל באמירה בעלמא או בשמיעה - מותר בעשיית מלאכה, אבל באכילה אסור עד שיבדיל על הכוס (פוסקים).

ג. טעה ולא הבדיל בתפלה - אין מחזירים אותו (וע' לעיל כט). טעה בזו ובזו, שלא הבדיל לא בתפלה ולא על הכוס (כלומר, שאכל [ועשה מלאכה] טרם הבדיל על הכוס. תר"י וש"פ) - חוזר לראש (בתפלה ובכוס).

ס. על אלו דברים נאמר שהמוכרים בתפלתו משתקים אותו? ובאלו דברים הרי זה מגונה?

האומר (בתפלתו. רש"י, רמב"ם) 'על קן צפור יגיעו רחמיך' - משתקין אותו; אם משום שמטיל קנאה במעשה בראשית (לומר על אלה חס ולא על שאר בריותיו), אם משום שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות.

וכן האומר 'על טוב יזכר שמך', או 'מודים מודים' - משתקים אותו. וכן הכופל 'שמע'. ואמרו בגמרא שיש כופל שאין משתקים אותו ומכל מקום הוא מגונה, תלוי אם כופל מלה מלה או פסוק שלם.

א. רש"י מפרש (וכ"כ הרשב"א בשם 'שאר המפרשים') שהכופל תיבה תיבה מגונה אבל אין משתקים אותו לפי שאיננו דומה למקבל עליו שתי מלכיות. אבל כופל פסוק שלם [או ענין שלם, בברכת הודאה. עפ"י פמ"ג קכא סק"ב בא"א] - נראה כשתי רשויות. ורב האי גאון ור"ח ור"ף מפרשים להפך.

ב. האומר 'מודים מודים' משתקין אותו גם אם לא השתחוה אלא פעם אחת. ואפילו כשכופל תיבת 'מודים' לבדה אפשר שאסור. וצ"ע (עפ"י משנ"ב ובאור הלכה).

ג. בירושלמי (כאן ה"ג ומגילה ד, ט) חילקו בין ציבור ליחיד, שביחיד תחנונים הם ואין משתקים אותו. ויש סוברים שלתלמוד דידן אין חילוק בדבר הלכך מכל מקום אסור (עפ"י ב"י קכא. ועב"ח שהבבלי אינו חולק).

ד. קרא שמע ולא כיוון בקריאתו – יחזור ויקרא בלחש. וכשהוא לבדו ואין איש אתו – מותר אף בקול רם. ואולם אם כיוון בתחילה אין לחזור אפילו בלחש (עפ"י משנ"ב).

ה. אותם החזונים הכופלים מלים בברכה לצורך המנגינה – ודאי אין רוח חכמים נוחה מהם, ואולם אין משתיקים אותו בשל כך (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב כב. ע"ש כמה פרטים. וכיו"ב מובא בשם הגריש"א והגרפ"ש – 'דברי חכמים' או"ח, 84).

ו. כשכופלים דרך קריאה, כגון הכופל פסוק 'שמע ישראל' בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום – אין לחוש. ובכך יש לפרש מה שאומרים י"ג מדות שלש פעמים, כי קוראים זאת בתורת פסוקים בתורה ולא בדרך בקשה. [ומלבד זאת, לדעת הב"ח (סא) כשכל הציבור כופלים אין איסור] (עפ"י שו"ת בנין ציון ח"א לו).

עוד הוזהירו שלא להוסיף בשבחו של מקום יותר ממה שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, שהרי אי אפשר לסיים את כל שבחיו. [ומסופר על אחד שעבר לפני התיבה בפני ר' חנינא והוסיף בשבחים, המתין ר' חנינא עד שסיים, כשסיים אמר לו: סיימת את כל שבחי אדונך?!].

נחלקו הדעות האם רק בשמות תואר אין להאריך או גם בשאר דברים של שבה, כגון בסיפור נסים ונפלאות שעשה עמנו. גם יתכן שלא אמרו אלא בחתימת ברכה. 'הנכון כדי לצאת מספק זה, שמי שירצה להאריך בשבה המקום ב"ה שיאמר אותו בפסוקים, וכיון שאומר פסוקים אם הוא משבח למקום דרך קריאת הפסוקים אין בכך כלום' (מרבנו יונה. וע' בשאר ראשונים). ולהלכה כתבו הפוסקים שמן הדין מותר להוסיף שבחים, כל שאינו משנה ממשבע התפלה, ומכל מקום נכון לרוצה להאריך בשבחים, לאמרם דרך קריאת פסוקים.

האומר 'יברכוך טובים' – הרי זו דרך מינות (לד.).

דף לד

סא. מה דינו של העובר לפני התיבה לענין ההלכות דלהלן?

א. טעה בתפילתו ואינו יכול להמשיך.

ב. ענייתו 'אמן' אחר הכהנים; נשיאתו כפים, אם כהן הוא.

ג. האם יכול להאריך או לקצר כרצונו?

ד. מי שאומרים לו לעבור לפני התיבה – הילך מיד?

א. העובר לפני התיבה וטעה (ואינו יכול להמשיך תפלתו גם כשמזכירים לו. פוסקים) – יעבור אחר תחתיו. ולא יהא זה סרבן באותה שעה, שגנאי הוא שתהא התפלה מופסקת כל כך.

מהיכן הוא מתחיל – מתחילת הברכה שטעה בה הראשון.

שלש ברכות ראשונות נחשבות כאחת לענין זה, הלכך חוזר בהן לראשון. וכן הדין בשלש אחרונות.

האמצעיות; לדברי רב הונא – נחשבות כולן כאחת, ובכל מקום שטעה חוזר ל'אתה חונן'. ורב אסי סובר כפשטות לשון המשנה שמתחיל מתחילת הברכה שטעה בה.

א. לפרש"י רה"ג ורו"ה, לרב אסי אין סדר לאמצעיות; שאם דלג ברכה ואח"כ נזכר בה – אומרה

במקום שנזכר בתוך האמצעיות. ואילו הרי"ף הראב"ד הרשב"ם התוס' הראב"ד

והרשב"א חולקים וסוברים שצריך לחזור מאותה ברכה ואילך. וכן פסקו להלכה. והוא הדין

ליחיד הטועה בתפלתו (ראשונים).